

Малоросія або Україна: евроазійський виход, або європейський захід?

Криза на Україні, котра якби нечekanо постигла нас вшиткых, зачинаючі од новембра 2013, складать ся з трьох компонентів: Криму, Росії і України. Але ці наісто є штось нечekanого в подіях, котры ся росшырили і продовжують в тій не барз стабільній часті світа?

Почас послідніх пару тыжднів значна часть світових масмедій підсувала нам погляд, же **Крим є „історичнов російсков землєв“**, котра ся лем недавно стала частєв України.

В тім контексті было бы хосенне спомянути дакілько основных історичных фактів. В році 1783 Крим був анектований державов, яка в тім часі мала назву *Російска імперія*, і зівстав ей частєв, як і в ей наступника – російского федеративного Советського союзу до року 1954. Цілых 170 років. Од року 1954 Крим був частєв України, спочатку советської, потім незалежної, а то далшых 60 років. Але найдовшый час – приближно 330 років (од половини 15. до кінця 18. стороча) на Кримі владнув Кримський ханат, якогo тота область была частєв. Кримський ханат був державов предків кримських Татарів і вазалом Османської імперії. Ту треба підкреслити, же іде праві о кримських Татарів, які ся одлишують з погляду історії і культури од інших близьких, але не тотожних, туркських народів, таких як, наприклад, волзьких ці казанських Татарів.

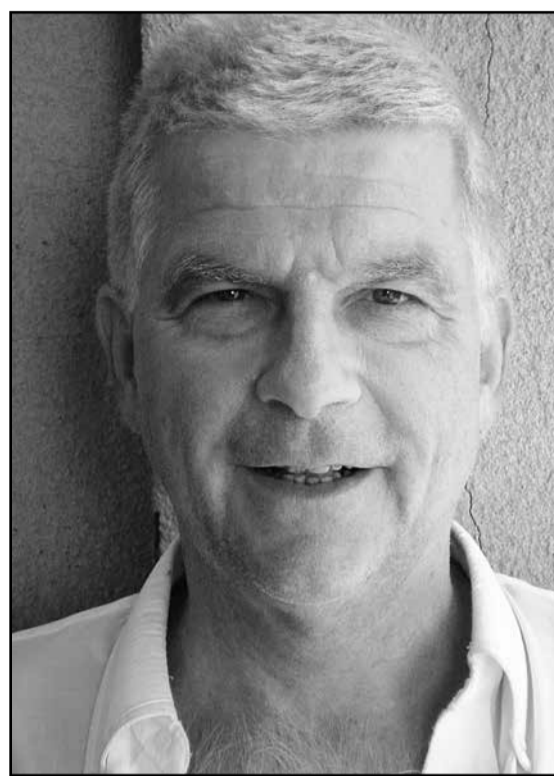
Жытельство Криму николи не было російським, ани докінця славянським. Найдавнішов границєв розміщення Славянів была ріка Рось, яка ся находить лем 100 кілометрів на юг од Києва. То значить, же Славяне, а в тім числі Росіяне, не можуть ся поважовати за корінне жытельство українського степу, і самособов, Криму. Росіяне, а в меншій мірі Українці, зачали заселєвати Крим лем од зачатку 19. стороча. І зато честне місце народу, який найдовше жив в Кримі, належить кримським Татарам.

Таже політиці, журналісты і научны коментаторы кідь вживають слоганы, то найпризначнішым з них бы міг быти тот: „**Крим – історична земля кримських Татарів**“ ...

Проф. Др. Павел Роберт МАГОЧИЙ, Торонтська універзіта, (Дорогы читателі, цілу статью будете собі мочи прочитати у 3. тогорічнім числі часопису Русин.)

Позваня на 27. семінар карпаторусиністікы

Інштут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты у Пряшові Вас позывать на **27. Научный семінар карпаторусиністікы**, який буде **14. мая (середа) 2014 од 13.00 год.** в засідалні **Consilium maius** (2. шток, ч. 328) Ректорату Пряшівской універзіты, ул. 17. новембра ч. 15. 3 лекціов на тему **Бандеровці на северовыходнім Словеньску (1945 – 1947) – міфы, факты, пропаганда** выступить доц. ПгДр. Міхал Шмігель, ПгД., з Філософичной факулты Універзіты Матея Бела в Баньській Бістріці. В програмі семінара буде і презентація найновшых выдань з карпаторусиністікы. **-р-**

Оцініня академіка Павла Роберта Маґочія

Надачний фонд анґажованых не-партійных і Народна бібліотека Чешкой републикі – „Slovanská knihovna“ **24. апріля 2014 передали Ціну Роберта Медка Др. Павлови Робертови Маґочієви**, професорови Торонтської універзіты і членови Канадської кралєвской академії наук. Тото оцініня дістав П. Р. Маґочій за довгорічне баданя історії Підкарпатської Руси, популарізацію русиньской культуры, анґажованость в захованю їх традицій і за вызначну публікачну роботу.

Ґратулуєме!

-р-

Округлый стіл презентовав жадошти Русинів перед Радов Европы

29. апріля 2014 представителі Русинів СР ся поставили перед представителів Рады Европы в Братіславі, де за участи представителів штатных орґанів і інштитуцій СР презентовали сучасный став охраны русиньского языка в СР і настали пропозиції на зліпшіня сітуації.

Словеньска република передала в році 2013 Раді Европы третю оціночну справу о повніню задач выпливаючих з Европской харты реґіональных або меншыновых языків. Справу проштудовав Выбор експертів Рады Европы і на основі того позвав представителів вшиткых народностных меншын на далшы конзултації. На дискузіі з членами Выбору експертів РЕ за Русинів взяли участь представителі Округлого стола Русинів Словеньска: **Ян Калиняк, Таня Рундесова і Мілан Піліп**. Раду Европы репрезентовали **Ярмо Лайніо** (Шведьско) і **Александр Брестыл** (Словеньско). Дискузія проходила за участь представителів Міністерства школьства СР, Міністерства культуры СР, Міністерства справедливости СР, Уряду влады СР, Уряду верейного охрانی прав СР і далшых інштитуцій.

Із вступнов презентаціов выступив **М. Піліп**, в рамках котрой представив представителям Рады Европы і словеньським штатным орґанам **позицію Русинів к оціночній справі**. Спомянув сферу школьства, масмедій, культуры і безграницной сполупрацы.

За сферу народностного школьства Русинів підкреслив главно потребу захраны малокласных основных школ перед їх рушінєм і важность выдрукованя новых учебників про тоты ОШ. Поінформовав тыж о діятельстві русиньских активістів у тій сфері. Сконштатовав, же проект вечерных школ русиньского списовного языка про діти і дорослых, який в СР другый рік реалізує ОЗ „Колысочка“, однозначно доказує, же о навчаня русиньского языка з боку дітей і учітелів інтерес є, зато ся ту жадають бівша ініціатива штату, задачов котрого бы мало быти стімуловати взник і розвой народностных школ. Представителі

Рады Европы были тыж поінформованы о найновшій ініціативі пряшівских активістів, котры ся обернули на Пряшівський самосправный край зо жадоштєв, жебы ся на Споєній школі **Т. Шевченка з українським языком навчаня у Пряшові створили і русиньскы класы**. Фактом є, же в СР русиньского середнєго школьства нїт. Якбы тота ініціатива была успішна, досягла бы ся контінуальность русиньской освіти – од матерьской школы аж по високошкольскы докторандьскы штудії на Пряшівській універзіті. Участници засіданя ся дізнали і о ініціативі Округлого стола Русинів Словеньска, котрый ословив грекокатолицьку і православну богословскы факулты Пряшівской універзіты, жебы ся і про богословців завело навчаня русиньского літературного языка.

Жадошти у сфері школьства представителі Русинів згорнули до шестєх задач, міджі котрыма є: **створіня дозорного орґану одповідного за моніторованя приятых рішінь і досягнутого прогресу при уводжованю і розвою навчаня русиньского списовного языка, звыгоднєваня школ із навчанєм русиньского языка, выдрукованя актуальных русиньских учебників, спертя заніку русиньских ОШ з причіны рушіня малокласных школ, підпора про ініціативу пряшівских активістів створити русиньскы класы на Споєній школі Т. Шевченка в Пряшові і заведжіня навчаня о культурі і історії Русинів на 1. і 2. ступню основных школ і на середніх школах, а то цілоплошно в рамках Словеньской републикі ...**

Мілан ПІЛІП, Братіслава

(Цілу статью в словеньскім ориґіналі сі можете прочитати у 20. числі интернетовых новинок Академія русиньской культуры в СР, www.rusynacademy.sk.)

ISSN 1339-5505

Быв ту і про Русинів

10. априля 2014 пришла смутна справа: у віці 90 років умер владыка Іоан ГРКА. Визначна особність грекокатолицької церкви другої половини 20-го і зачатку 21-го стороча, довгорічний адміністратор, пізніше владыка Грекокатолицької прясівської єпархії. Не буду бісідувати о вшиткы датуах, о тім, де, коли, што в животі зажив, што зробив. А не буду говорити ани о тых, котры го критізували за словакізацію Грекокатолицької церкви на Словакії і говорили, же барз не підтримовав Русинів. Днесь хочу заспомяти на владыку Іоана так, як ем го зазнав я.

Памятам собі, же кідь ем быв іщі мала дїтина, было то в часі комунізму, якраз він був особов, котра ня в церькви все барз заинтересовала. Была то така дїтяча допитливість, бо ниякраз ем не міг порозуміти, чом кідь служить, має ризы такы самы, як і вшиткы священци, лемже він має на голові іщі і митру. Все ня то якымсь способом фасціновало. Кідь ем ся просив мамы, чом має він митру, а іншы священци ей не мають, повіла мі, же то є отець ординарь, та зато. Тому ем, самособов, не розумів ани тільки. Не тото є єдине, што собі памятам.

Наперек вшиткому, то значить хоць дозволив хосновати словацькый язык в літургії і пасторації і сам брав на них і участь, памятам собі, же в церькви в Пряшові ся все веце служило по церьковнославянськы. Одправляя літургії почас такых свят, як Великдень або Рождество, в моїх споминах не суть зафіксованы інакше, як в церьковнославянськым языку. А нелем то. Владыка був послідній прясівський єпарха, котрый так в часі свят, як і почас цілого рока на недільных літургїях о десятій годині проповідав по русиньскы. А памятам собі то барз добрі, бо тот язык, тогды іщі язык без мена, о котрім ся говорило лем то, же то „по нашому“, ем не міг слухати нигде інде, лем дома, міджі родинов або родинными приятелями і в церькви – вдяка нѣму. Быв то

послідній єпарха, котрый ся русиньськым языком знав приговорити віруючим на русиньських одпустовых місцях. Самособов, і кідь ся часы змінили і владыка в Пряшові перестав проповідати по нашому, на русиньських одпустах – ні, знам, же кідь ся чоловік к нѣму приговорив „по нашому“, і він зачав бісідувати по русиньскы.

Напосліды тому так было, думам, перед штирѣма роками. В нашій парохії, в єдній часті Пряшова, сьме вирішили, же будеме ходити колядовати по русиньскы. Же таким способом принесем тым, котры о то будуть мати інтерес, холем часть наших традицій, малу памятку на своє родне село. По трѣх або штирѣх роках сьме собі повіли, же бы было шумне іти заколядовати і владыкови, котрый в тім часі вже був емерітним єпархом. Вшитко сьме доїдали, і владыку сьме несподївали. Не пустив нас такой гет. Зістав з нами може пів години бісідувати і бісідовав з нами, Русинами, по русиньскы. Не треба забывати ани на далшы факты. Владыка Іоан дозволив выдати такой зачатком 90-ых років Малаый грекокатолицькый катехізм про русиньскы дїти од отця Франтішка Крайняка. Хтось може повісти, же по довшім часі, але був то якраз він, хто дозволив хосновати русиньскы євангелії ці апостола, і могли бы сьме выраховати і далшы позитівны моменты в єго службі Русинам.

Роль владыки Іоана в історії грекокатолицької церкви будуть за пару років може бадати учены, церьковны і світськы історіци. Не є то задача про мене, а не є то ани тема, на котру є теперь вгодный час. Але без огляду на то, што пізніше напишуть історіци, ніч чоловіка так не позначить, як особны скушености, спомины, і ніч то не змінить на фактах, котры суть нам знамы вже днесь. Хоць ся вертам к тому, што ем холем в короткости теперь написає о владыкови Іоанови, знам, же умер владыка, котрый ту знає досправды быти і про Русинів.

Вічная єму памята!

Петро МЕДВІДЬ, Пряшів

(Позн. ред.: Погребный обряд владыки Іоана ся одбыв у Грекокатолицькым катедралнім храмі св. Іоана Хрестителя у Пряшові за участі множества віруючих і духовенства 15. априля 2014.)

Скоро ся зачне Studium Carpato-Ruthenorum 2014

Од 15. юна до 5. юла 2014 на Пряшівській універзиті у Пряшові одбуде ся уж 5. річник Міжнародной літній школы русиньского языка і культуры – Studium Carpato-Ruthenorum 2014. Почас літній школы, окрем навчання русиньского языка, історії і етнографії у русиньскім і англійськым языку, ся одбуде много супроводных акцій. Єднов з них буде участь на юбілейнім 60. Фестивалі культуры Русинів у Свіднику, котров ся зачне літня школа у неділю 15. 6. 2014, навщів русиньского регіону на северовыході Словеньска і Лемковины в Польску. А в понеділок 16. 6. 2014 ся зачне уж 3-тыжденне навчання – лекцій русиньской історії проф. Др. Павла Роберта Маґочія з Торонта в англійськым языку і Мґр. Валерія Падяка, к. н., з Ужгороду – по русиньскы, пообіді лекціями русиньского языка, котры буде вести проф. Др. Патріція Крафчік із США і Мґр. Марек ґай з ОШ в Радвані над Лабірцєм – по англійськы, і ПґДр. Кветослава Копорова, ПґД. – по русиньскы. Святочне отворіня 5. річника літній школы русиньского языка і культуры ся одбуде 16. 6. 2014 в прясівськым пенсіоні Атриум. В культурнім програмі того року выступлять студенткы русиньского языка і літературы Пряшівської універзиты. Акцію підпорить Уряд влады СР з програму Культуры народностных меншын 2014.

Найвызначніша особність в історії русиньской музичной культуры

В рамках програму 2. річника Фестивалу культуры Русинів Словеньска (19. – 25. мая 2014) буде 19-го мая 2014 о 16.00 годині в Піддукляньскім освітнім центрі у Свіднику отворена выставка музичного фонду Юрка Цімбори (1919 – 1989), бывшого хормайстра, композітора, діріґента, драматурґа, фолклорісты, поета і педагоґа. Заціром організаторів было, жебы на выставці зарівно была презентована книжка під назвов Юрка Цімбора, але комісія про русиньску культуру Уряду влады СР (председкыня Мґр. Алена Блыхова, ПґД.), яка оцінювала тогорічны проєкты, не рекомендовала даний проєкт Окресной організації Русиньской оброды у Свіднику підпорити. Зато бы сьме хотіли читателів Народных новинок поінформувати о роботі Юрка Цімбори холем в дакійкох статях.

Музичный фонд Юрка Цімбори є русиньськым народным богатством. Ёго обсяг творять такы тематичны округы: 1. Цімбора – дипломы, 2. Цімбора – фотографії і тексти, 3. Жывотопис,

4. Музичный фонд з підгрупами – аудіозаписы, друкованы матеріалы з підгрупами: а) репертоарны зборники, б) писомны інформації, в) публікації о фолклорі, г) різна література, д) фотографії ПУЛЬС-у, 5. Рукописы з підгрупами: а) рукописны тексти, б) рукописы нотовых записів, 6. Особны документи, 7. Список співанок, 8. Список фонду, 9. Выставка фонду.

Люде ся родять і вмерают, але записана на фалатку папіря памятка на співанку в музичнім фондї, котрый по скінчїню выставки буде храненый в Піддукляньскій книжніці у Свіднику, зостане жрідлом познания музичной культуры наших русиньських предків.

У фондї є захована русиньска народна музична культура, котра іщі не была научно пробадана і опублікована. Зато може быти добрым матеріалом про докторандьскы, маґістерьскы, бакаларьскы і іншого характеру научны роботы.

У фондї суть рукописы іщі непублікованой поетичной авторьской творчости Юрка Цімбори, котры мож нелем публікувати, але і схосновати в декламаторьских конкурзах або в концертнім хорівім діяльності.

Цінныма у фондї суть і публікації о фолклорі. Нотовы партитуры співанок мож публікувати як русиньскы методічны нотовы зборники про оркестры і хоры. На основі тых зборників мож бы было каждорічно організувати закладаня хорів дїтських, молодежных і дорослых, а наслідно на то і організувати школіня діріґентів. Як буде на Словеньску достаток русиньських хорів і діріґентів, може ся організувати у Свіднику цілословеньска презентація русиньських хоровых колективів під назвов Цімборіада. То бы была достойна памятка на нашого музичного великана, Свідничана – Юрка Цімбори.

Мґр. Ян КАЛИНЯК, Свідник

„Одборность“ русиньской комісії

Окресна організація Русиньской оброды у Свіднику подала проєкт на выдання книжки о Юркови Цімборови і о єго музичнім фондї, яку ем написав, і пожадала фінанції з грантового програму Уряду влады СР – Культура народностных меншын 2014. Книжка мала быти частєв планованой выставки музичного фонду Ю. Цімбори у Свіднику. Нажаль, „одборна“ комісія про русиньску народностну меншыну при Уряді влады СР (председкыня Мґр. Алена Блыхова, ПґД. з катедры русістики Тырнавской універзиты) тот проєкт такой на зачатку вышмарила з конкурзу на приділіня штатной дотації і не пустила го на далше посуджованя.

В минулім ціслі Народных новинок сьме читали, же членков той комісії была і ПґДр. Ольга Глосікова, др. н. На тоту тему в новинках была опублікована вступна статя шефредактора А. Зоуляка під назвов „Жобраченка“ (с. 1) і моя статя „Незнаня, або провокація?“ (с. 3) Жаль, же такы особы, котры собі не цїнять роботу найвызначнішых особностей русиньской культуры, ани ся не намагають о захрану русиньской культурной дідовизны, суть кымесь пропонованы і Урядом влады СР выменованы за членів русиньской комісії на посуджованя предложених проєктів і на розділєваня штатных дотацій на окремы культурны активности.

Мій вопрос, а думам же і вопрос другых русиньських організації і інштитуцій, є: Де ся поділи фінанції на русиньску культуру на рік 2014, кідь штат підвишыв на русиньску культуру дотацію о выше 60 000 євр в порівнаню з минулым роком? Выдаваня новинок і інформованя шырокой громады в материньскім русиньскім языку є од зачатку возродного процесу нашов народнов пріорітов, а історічно найстаршы пореволучны русиньскы періодичны выдання на Словеньску – Народны новинки і Русин на тот рік дістали іщі менше пінязей, як минулого року! Ани на выдання музичного фонду Юрка Цімбори ся не звышыло ани євро!

Як є то можлие, же дахто в комісії на оцінюваня русиньських проєктів так отворено ся снажить ліквідувати найстаршу русиньску пресу ці бойкотувати захрану русиньських збірковх фондів? Де є у членів комісії холем мінімалный респект к нашому історічному і культурному богатству? То не є робота о камаратстві і авантурізмі, але то є діло сполоченьской і народной одповідности і серьєзности. Тота ситуація нас прямо вызыває, жебы сьме ся зачали веце интересовати і веце дбати о то, кого до комісії будеме номіновати, або яким ситом кандідаты проходять і стають ся членами комісії. Знам, же тот вопрос ся настолоє каждый рік, але, нажал, нігда вирішений не був. Думам, же каждому

(Продовжіня на 4. стор.)

Program Rusínskeho festivalu 2014

(Uverejňujeme v origináli, aby sa s programom mohli oboznámiť všetci, ktorým sa na Slovensku dostane do rúk toto číslo Narodnych novynok.)

Program Rusínskeho festivalu 2014 je rovnako ako minulý rok naplánovaný na celý týždeň – od pondelka, 19. mája, do nedele, 25. mája. Cez pracovné dni sa budú konať sprievodné podujatia – besedy, výstavy, divadelné hry či futbalový turnaj na rôznych miestach vo Svidníku. Hlavná časť programu sa potom bude konať v piatok a cez víkend na pódiu svidníckeho amfiteátra. Dnes Vám predstavíme, čo návštevníkom prinesie celý festival.

Pondelok, 19. mája

Pondelok na Rusínskom festivale 2014 bude patriť predovšetkým výstavám. Vôbec prvým podujatím festivalu bude výstava **Národný kroj Lemkov**, ktorú pripravilo Múzeum lemkovskej kultúry v Zyndranovej. Exponáty pochádzajúce zo začiatku 19. storočia a prezentujúce vtedajšie „módne trendy“ budú vystavené v priestoroch SPŠ vo Svidníku od 9.30.

O 15.30 bude v priestoroch Podduklianskeho osvetového strediska vo Svidníku zahájená **výstava hudobného fondu Juraja Cimboru** – kníh, magnetofónových zápisov, notových zápisov piesní a dokumentov o jeho osobnom živote. **Juraj Cimboru**, významný zbormajster, dirigent, skladateľ, dramaturg, textár, folklorista a pedagóg býva označovaný aj ako najväčšia osobnosť v rusínskej hudobnej kultúre. Autorom výstavy je **Mgr. Ján Kaliňák**.

Súčasťou programu Rusínskeho festivalu 2014 bude beseda s **Fedorom Vicom**, počas ktorej porozpráva o svojej tvorbe a živote – od 19. hodiny vo svidníckom „Holičstve“. Jej hlavnou časťou bude vernisáž **výstavy jeho diel zo seriálu kresleného humoru – Il'ko Sova z Bajusova**. Fedor Vico je považovaný za jednu z najvýznamnejších rusínskych osobností v súčasnosti. Desaťročia sa jeho karikatúry objavujú v mienkotvornej tlači s celoslovenským i lokálnym záberom (*SME, Korzár, Hospodárske noviny, Šport* a ďalšie), spolupracoval aj s českým periodikom *Lidové noviny*.

Utorok, 20. mája

Utorok na Rusínskom festivale bude tento rok mať prívlastok „dramatický“. O 9.30 bude detským návštevníkom predstavené divadielko **Prypovídka z lísa**. Monológy a dialógy v rusínskom jazyku, doplnené zaujímavou hudbou, scénou a kostýmami dávajú predpoklad, že divadielko prinesie deťom radosť a pekný zážitok. Scenár autorky **Ludmily Šandalovej** zrežirovala **Darina Marková**.

Na Rusínskom festivale vystúpia herci z **DAD-u** už druhýkrát, tohto roku v minimalistickom scénickom poňatí. V Experimentálnom priestore „Holičstvo“ sa predstaví divadlo o 19.00 s dvoma jednoaktovými komédiami **A. P. Čechova – Pytačky a Medved'**. V oboch týchto Čechovových dielach malicherné priepasti vo vzťahu muža a ženy preklenie vzájomná náklonnosť hlavných postáv.

Streda, 21. mája

Stredajší program festivalu otvorí o 9.30 **Michal Cocuľa**, ktorý v Podduklianskej knižnici vo Svidníku predstaví svoju knihu **Príslovia a hádanky od dedka i babičky**.

Následne, o 11.00, sa budú vo svidníckom Gymnáziu duklianskych hrdinov konať dve prednášky. Jedna o aktivitách a vydavateľskej činnosti Spolku rusínskych spisovateľov Slovenska a druhá o rusinistike – jazyku, literatúre, histórii karpatských Rusínov transformovaných do obsahu bakalárskeho, magisterského a doktorandského študijného programu **Rusínsky jazyk a literatúra**.

O 14. hodine si v Roztokách (okres Svidník) návštevníci festivalu budú môcť prehliadnuť **Ludový dom**. V roľníckom dome s hospodárskou časťou – obytnej stavbe lemkovského typu zo začiatku 20. storočia sa praktickou formou dozvedia o každodenných starostiach i radoostiach Rusínov žijúcich v neľahkej pred- a medzivojnovnej dobe.

Štvrtok, 22. mája

Vo štvrtok program festivalu začne o 9.30 hod. v priestoroch Podduklianskej knižnice vo Svidníku. Spomienkovým podujatím venovaným významnému svidníckemu rodákovi – **Jurajovi Lažovi** bude sprevádzať pán **Jozef Leľo**. O 11.30 bude pred budovou lekárne **Unicum** oproti Mestskému úradu vo Svidníku **odhalená tabuľa venovaná Jurajovi Lažovi** pri príležitosti udelenia čestného občianstva mesta in memoriam.

Štvrtkový večer na Rusínskom festivale 2014 bude patriť histórii. Od 19.00 bude v Experimentálnom priestore „Holičstvo“ prednášať o osudoch Rusínov počas prvej svetovej vojny užhorodský historik **Dimitrij Pop** pri príležitosti stého výročia od jej vypuknutia. Po prednáške, bude pre návštevníkov „Holičstva“ premietnutý dokumentárny film **Duše Karpát** s podtitulom **Krátka história podkarpatských Rusínov** – o histórii národa, ktorý už stáročia ostáva verný svojmu kraju.

Piatok, 23. mája

Program festivalu začne v piatok športom. Organizátori pripravili **futbalový turnaj** s deťmi zo svidníckych materských škôl. Fanúšikovia najpopulárnejšieho svetového športu si môžu náročné súboje vychutnať od 9.00 hod. v areáli CZŠ sv. Juraja vo Svidníku.

Pokračovať budeme triodrámou **Ostrý uhol** od **I. H. Kovačevič**, ktorá bola ocenená v Novom Sade na festivale krátkych scénických foriem, a dielom od francúzskeho dramatika **Georges Feydeaua – Pán Lovec**, obe v podaní Etno klubu „**Odnjate od zabuca**“ z Kocura (Srbsko). Predstavenia sa odohrajú o 17.00 hod. v koncertnej sále ZUŠ vo Svidníku. Ďalej už budú nasledovať vystúpenia kapiel na hlavnom pódiu Rusínskeho festivalu – na svidníckom amfiteátri. O 19.00 začnú **Šalapovci**, ktorí sa predstavia s vlastnou tvorbou i prevzatými hitmi. Po nich vystúpia **The Other Blues**, klasický rock'n'roll v novom šate, ktorým sa budú prezentovať mladí Prešovčania o 20.00 hod.

• **Kulmináciou Rusínskeho festivalu 2014 vo Svidníku zaiste bude vystúpenie jediného rusínskeho profesionálneho folklórneho súboru na Slovensku – Podduklianskeho umeleckého ľudového súboru, na čele ktorého stojí doc. Vladimír Marušin, ArtD.**
Fotka z archívu PULS-u

O 21.00 vystúpi **Orkiestra šv. Mikołaja**, zoskupenie, ktoré už roky patrí medzi najlepšie poľské folkové skupiny. Repertoár skupiny má špecificky vybudovaný melodickú štruktúru. Hudba skupiny má viac rovín – jednotliví hudobníci často súčasne vybudujú príbeh a vstupujú do prekvapujúcich hudobných interakcií. Po nich vystúpi ako **headliner** festivalu kyjevská etno-dance kapela **Luiku**, ktorej zakladateľom je slávny ukrajinský hudobník a hudobný producent **Dmytro Tsyperdyuk**. Dmytro zhromaždil zbierku jedinečných zvukov a melódií, ktoré spolu s kapelou reprodukuje v lýtka rozpaľujúci tanečný prúd, ktorý nenechá nikoho chladným.

Večer uzavrie česká skupina **Sakumprásk**, ktorá sa prezentuje ska-punkom. Tanec, poskok, tvrdý zvuk i melodické trúbky umocnia dojem z celého piatkového večera.

Sobota, 24. mája 2014

Program festivalu v sobotu odštartuje o 17.00 hod. blok detských folklórnych súborov – **Makovička, Šariš a Šiňava**. Neskôr vystúpi spevácka skupina **Ruňanka**.

Po 20.00 hod. bude program festivalu pokračovať sľubovaným výberom z profesionálnych i amatérskych súborov pôsobiach na Slovensku. Postupne sa predstavia folklórne súbory **Makovička** zo Svidníka, **Chemlon** z Humenného, **Ruthenia** z Bratislavy. Večer spestrí **Mária Mačoškova** výberom rusínskych piesní a vystúpi aj **KPD Karpáty** – folklórny súbor zo srbského Vrbasu. Po nich sa predstaví svojráznym humorom ľudový rozprávač **Jožko Jožka**.

Na záver sobotňajšieho programu vystúpi **SLUK** s predstavením na námety **Mareka Ľapáka – Tanec medzi črepinami**. Príbeh je postavený na predstavách hlavného hrdinu, ktorý znovu prežíva významné okamihy svojho života, zhmotňuje svoje sny a spomienky. Krehkosť lásky, sila túžby, bolesť odvrhnutia, horkosť i krása poznania, aj nerovný boj so smrťou i sebou samým – silné emócie sú pretavené do temperamentných i poetických tanečných obrazov.

Nedeľa, 25. mája 2014

S detským predstavením **Gašparko** otvorí nedeľu na Rusínskom festivale opäť **SLUK**. Gašparko je tanečná veselohra určená deťom od 4 do 9 rokov. Deti budú mať možnosť nielen sledovať rozprávkovú jarmočnú krajinu, ale spolu s jarmočníkmi sa vyšantia a svojou šikovnosťou a umom pomôžu Gašparkovi nájsť a urobiť poriadky so zlými čertmi.

Od 14.00 vystúpia folklórne súbory z bližšieho i vzdialenejšieho okolia Svidníka – **Hornád, Šarišan, Barvinok, Ruthenia, Makovička** a **Makovička**. V závere festivalu vystúpi prešovský **PULS** s jedinečným predstavením **Duša plná ľudí**. Tvorcovia sa v tomto predstavení odhodlali ukázať jedinečnosť „rusnáckej“ náture, radosti, sily, energie, ale hlavne odhodlania preklenúť akékoľvek prekážky v živote.

Rusínsky festival 2014 pre vás pripravil program počas celého týždňa, od 19. do 25. mája. Festival s heslom **Od Rusínov pre všetkých** sa skutočne priblíži svojim divákovi maximálnou možnou mierou – úsmev bude vstupným na sprievodné podujatie cez pracovné dni i hlavný program v piatok a cez víkend. Pre viac informácií navštívte web festivalu na stránke www.rusinskyfestival.sk.

К: Ідеї на рішення ситуації в русиньському русі на Словаччині (10)

(Продовження з минулого числа.)

Найвищим органом того центра бы было: засідання представителів частей Цілюрського центра за округлим столом (Округлый стіл Цілюрського центра).

Части центра:

– **Церков**, ей священники, активно бы мали брати участь (подобно як будитель Александер В. Духнович) при реалізації і розвиванню заповіта св. братів Кіріла і Мефодія;

– **Естувочні едукачны, культурны, освітні і сполоченьскы організації** (дале бы наповнєвали свої задачі в захованню своїх народных шпеціфік, в захованню розмаїтости культурной і народной на базі заповіта св. братів Кіріла і Мефодія);

– **Школы** (в школах бы ся дале навчання профіловало подля зложіння школярів, студентів (думам на вольбу материнського языка каждого школяря), але в кождім припаді бы вшыткы могли быти згодні із навчанєм заповіта св. братів Кіріла і Мефодія, то значить, же ся будуть учіти то, што мають еднаке: (кіріліцію, віру візантійского обряду, візантійску руську культуру, історію і под.); В тім сполні бы было немаловажне вышколовати нашу інтелігенцію в штатах, котры сохранили кіріломефодьску традицію);

– **Політична партія** – не мала бы ся звати інакше, як **Кіріломефодьска партія**. Їй задачов бы было координувати (з представителями округлого стола) інтереси і намагу на сповніння сполочной меты – наповніння і розвинуття заповіта св. братів Кіріла і Мефодія.

VII. Русины

Каждый з нас Русинів за той ситуації бы мав у першій ряді зачати од себе. Передовшыткым зато, же внаслідку выше уведженого ся в наших душах зменшыв поділ восточной духовности і культури. Зарівно чім є Русин школованіший, тым справила поділ нам чуждой западной духовности і культури в ёго душі є высший. Про нашы діти є выходом – русиньскы школы ... Про нас далшых то є самоучіня, самоштудії, самоосвіта з помощов книг, інтернета, сателіта, курзів русиньского языка ...

Основна потреба є овладати азбуку і знати бісідувати по русиньскы. Є смутне, кідь на офіціалных русиньскых іднанях ся говорить по словацькы. Є потрібне снажыти ся бісідувати в русиньській громаді по русиньскы. А лем в припаді, кідь мі словна засоба не старчіть, доповнєвати ю словеньсков. Тото доповнєваня русиньской засобы слов словеньскыма словами є праві тот дефіцит споліня з восточнов жрідловов культуров. Нашов метов бы мало быти: овладати на уровни основній, середній або выскій дві культури:

1. **западну (англосаську)** – тоту дістанеме з околиці, жыєме в западнім світі цивілізації;

2. **восточну (руську)** – в тім шыршім слова розуміно кіріломефодьской традиції). Ту бы мала при ей здобыту

зограти свою роль родина, школа (можности навчіти ся ходем азбуку ...), церквов посередництвом віроучіня, але і комунікації в русиньскім языку ці в церквовно-руськым, респ. кідь не суть можности в школі, заміна основного навчання языка церквов, т. є. священником.

Тоты, котры спознали дві культури, знають, яку выгоду так здобыли. Про тых, котры тоту выгоду іщі не мають, і про наших потомків, можу увести: дасть вам то такую выгоду, же будете знати дві вартостны сістемы, будете ся мочі посмотрити на жыття з двох поглядів (як наприклад судя при правочіно, кідь слухать тлумачіня єдиной і той же самой події од жалобцю, потім од обжалованого – а по їх выслуханю собі може зробити правилный результат і быти мудрым!). Не є нагодов, же на дикім западі в Америці стали ся шеріфами-судьями жыдове, не є нагодов же сімболом судців-шеріфів ся стала шістькутна звізда.

VIII. Програмовы тезы розвою нашого народа – думкы, пропозиції:

Пропоную:

1) **До преамбулы тых тез бы было найвгодніше дати текст приголошіня ОСРС к заповіту св. братів Кіріла і Мефодія** конкретно: „(ОСРС) Выходячі із вкляду св. братів Кіріла і Мефодія к формованню духовной і культурной дідовизны Европы, преамбулы Конштитуції Словацькой републикы і традиційной неустанный орьєнтації Русинів на сохранині і розвинуття заповіта св. братів Кіріла і Мефодія, котрый є основов ідентіты Русинів, выголошуеме, же будеме вшыткым своїм діятельством підпорувати возродый рух русиньского народа побудованый на духовности і культурі кіріломефодьской традиції.

2) **Тоты тезы выробити, выходячі з наших можностей і сил:**

а/ доданных штатом (дотачна політика штату, чінна легіслатіва штату включно самосправы ...);

б/ властных можностей (русиньскы спонзоры, русиньскы активісты, сполупраца в рамках народностных меншостей вірных заповіту св. братів Кіріла і Мефодія...);

3) **Виходити з наших пріоріт, становлєных:**

а/ значінєм окремых областей (акцій) про выратованя і розвиток русиньского народа;

б/ потребов становлїня вышкы інвестицій до окремых областей (акцій) про выратованя і розвою русиньского народа.

Інакше повіджено, кідь знаме, же наприклад Русиньскый фестивал во Свіднику нас каждый рік стоить може (?) 1000 €, і тыж еден рік навчання русиньского языка на основных школах за помочи русиньскых активістів нас стоить може (?) тыж 1000 €, і може веце грошей із спонзорьскых дарів не здобудеме, так нам становлїня пріоріт повість на чім зашпориме (а/ на школах – і небудеме діти вчіти русиньскый язык, б/ на фестивалі – і не підпориме русиньскый фолклор). Но може вирішїме пририхтовати

сполочный кіріломефодьскый фестивал во Свіднику (за участі Русинів, Українців, Русів, Сербів, Булгарів ...) і такий фестивал нас може (?) выйде лем на 200 €. І може навщівность буде ходем двойкратна і прибыток і підвишеной навщівности нам тоты наклады іщі веце знизить ...

4) **Міджі пріоріты на найблизшыи час пропоную дати:**

а) Зьєдинїня під кіріломефодьсков заставов;

б) Высвячіня кіріломефодьской заставы старославяньсков літургіов;

в) Закладаня кіріломефодьскых клас і школ (за помочи штату, за помочи русиньскых подникателів, активістів), конкретно на навчання кіріломефодьского заповіта;

г) Кіріломефодьскы свята культури в Свіднику організувати за участі вшыткых народів і народностей, котры суть вірны чістому заповіту св. братів Кіріла і Мефодія;

г) Як публічно выголосив председа влады СР пан Роберт Фіцо – Словеньску републику собі створили Словаці про себе, потім мы Русины закля жыєме в тім штаті і хочеме зїстати Русинами, мали бы сьме ся снажыти быти максімально незалежнума од штату. Таку релатівну незалежность од штату можеме здобыти лем приватным подниканєм. Зато пропоную, жебы сьме створили за помочи успішных русиньскых бізнїсменів Русиньску школу подниканя.

Латинізація круто прорідила і позначила нелем нас, і далшы братьскы народы при зроджінню котрых были дары святых братів Кіріла і Мефодія. Ціла наша хрестова драга нам вказує, же єдинов нашов путєв є певно ся тримати заповіта св. братів Кіріла і Мефодія, розвинути го, і так своїм приміром зьєдинити братні народы коло заповіта св. братів Кіріла і Мефодія. Нйя нам в тім поможе Господь Бог!

Мілан СЕМАНЧИК, Тренчін (Конєць.)

Звязаны статї:

Naša história všeruská, посмоть: <https://sites.google.com/site/newsbookinfo/nasa-historia-vseruska>

Без русофілства русиньскый рух загине!, посмоть: <http://www.holosy.sk/m%D1%96lan-semanchik%D1%96k-0>

Реакції на сучасный рух Русинів, посмоть: <http://www.rusynacademy.sk/cms/-1053;-1086;-1074;-1080;-1085;-1082;-1099;-%E2%80%A2-noviny-%E2%80%A2-news-7-2013.1306.html>

Posledný kríž slovanskej cirkvi, <https://sites.google.com/site/newsbookinfo/posledny-kriz-slovanskej-cirkvi>

Вінчаня Венчаніе, <http://www.holosy.sk/vencanije>

(Цітованы роботы автора отця Йосафата Владимира Тімковича, ЧСВВ, мож собі стягнути на: www.spravny.narod.ru)

„Одборность“ ...

(Закінчїня із 2. стор.)

є ясне, же мусиме ся вываровати того, жебы в будучности ся така ситуація періодічно повторєвала. **Зато зась і ясно мусиме дефіновати пріоріты розвою русиньской культуры і народной ідентіты – далеко допереду перед розділованєм штатных дотацій.** Я пропоную, жебы сьме в мені Округлого стола Русинів Словеньска попросили **Петра Штефаняка**, автора математічного взорця на розділєваня штатной дотації про народностны меншыны, жебы на основі задефінованых пріоріт створив взорець і про Русинів, подля котрого буде русиньска комісія розділєвати штатну дотацію на русиньскы проєкты. О ёго пропозиції бы ся дискутовало на засіданю Округлого стола Русинів Словеньска (ОСРС), а выслідок дискузіі бы мав решпектовати каждый член русиньской комісії на оцінєваня русиньскых проєктів. Главно – председа той комісії, яким бы мала быти решпектована особность в русиньській культурі і народностнім животі. То бы був може найоптїмалніший приступ, як періодічно настолєваний проблем розділєваня штатной дотації конечно вирішыти.

Мгр. Ян КАЛИНЯК, член Выбору про народностны меншыны при Раді влады СР про людьскы права, народностны меншыны і родову рівноправность

ЯК СЯ ДІЛИЛИ ШТАТНЫ ДОТАЦІЇ?

(Орьєнтачный перегляд розділєных штатных пінязей на русиньску культуру в програмі **Культура народностных меншыны 2011 – 2013**)

OBČIANSKE ZDRUŽENIE	2011 (v €)	2012 (v €)	2013 (v €)
Rusínska obroda na Slovensku	66 800	67 200	49 000
Divadlo A. Duchnoviča	24 130 ¹	27 400 ²	23 000 ³
Molody Rusyny	22 400	18 000	15 700
ZIRS, Bratislava	14 000	9 500	22 200
Rusín a Ludové noviny (2 periodiká)	9 675	20 000	19 000
PULS	7 350 ⁴	10 250 ⁵	15 000 ⁶
Svetový kongres Rusínov	8 075	7 000	8 000
Spolok rusínskych spisovateľov	5 900	7 200	6 000
Akadémia rusínskej kultúry	4 200	3 000	7 000
Klub Rusínov Slovenska	1 100		
OO RO Svidník	1 650	1 200	8 000
Ústav rusínskeho jazyka a kultúry PU	1 000	3 300 ⁷	2 000 ⁸
Rusínske centrum Svidník	0		
Spolok A. Duchnoviča	0	1 000	1 900
RK ROS Bardejov		8 300	
Spolok Rusínov Spiša		2 400	2 000
Tóta agentúra, SK			4 000
Kolysočka, Prešov			3 000

Членове комісії 2011 – 2012: Йозеф Чокіна, Душан Гиряк, Йозеф Гучко, Ян Лайош, Алена Мінарська, Мілан Піліп, Івана Сивулькова, Анна Тренчєніова, Яна Трущїньска-Сива

Членове комісії 2013: Алена Бльхова, Йозеф Чокіна, Володимир Цепко, Ольга Глосикова, Татьяна Рундєсова, Светлана Хомова, Лідія Шрамкова, Емілія Цїрланска, Штефанія Богатова

Zdroj: <http://www.narodnostnemensiny.gov.sk/dotacie/>

1 DAD: 3 vlastné projekty v sume 17 850 eur + 13 projektov predložených obecnými úradmi na zabezpečenie vystúpenia DAD v sume 6 280 eur = 24 130 eur

2 DAD: 3 vlastné projekty v sume 20 200 € + 16 projektov obecných úradov na zabezpečenie vystúpenia DAD každé v sume 450 € (= 7 200 €) = 27 400 €

3 DAD: 2 vlastné projekty v sume 13 000 € + cca 20 projektov predkladaných obecnými úradmi na zabezpečenie vystúpenia DAD po 500 € (= 10 000 €) = 23 000 €

4 PULS: jeden vlastný projekt v sume 6 850 € + jedno vystúpenie v obci v sume 500 € = 7 350 €

5 PULS: 1 vlastný projekt v sume 8 000 € + 5 projektov obecných úradov na zabezpečenie vystúpenia PULS každé v sume 450 € (= 2 250 €) = 10 250 €

6 PULS: jeden vlastný projekt v sume 8 000 € + cca 14 projektov predkladaných obecnými úradmi na zabezpečenie vystúpenia PULSu po cca 500 € = cca 15 000 €

7 ÚRJK PU: projekt Letná škola rusínskeho jazyka a kultúry podporený na základe rozhodnutia splnomocnenca pre národnostné menšiny L. Nagy, rusínska komisia ho neodporučila podporiť

8 ÚRJK PU: projekt Letná škola rusínskeho jazyka a kultúry bol podporený z rezervy predsedu vlády SR, rusínska komisia ho neodporučila podporiť

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалізоване з фінанчнов підпоров Уряду влады СР – програм **Культура народностных меншыны 2014**. Шефредактор: Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторка: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Tel.: 0917 171 912, IČO: 17079748. Реїстрачны числа: ISSN 1339-5505, EV 327/08, MİC 49 438. Предплатне на рік є 10,- €, так істо і часопису Русин. Опубликованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ludové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+4

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2